

Program för öppen förskola

Beslutat av kommunfullmäktige 2025-mm-dd

start.stockholm

Program för öppen förskola

Beslutad av kommunfullmäktige 2025-xx-xx

Dnr: KS 2024/1410, FÖF 2024/336

Utgivare: Förskoleförvaltningen

Sammanfattning

Stockholms stads program för öppen förskola beskriver arbetet med öppen förskola som en mötesplats där de yngsta barnen erbjuds en pedagogisk gruppverksamhet och medföljande vuxna ges möjlighet till social kontakt, gemenskap och stöd. Innehållet i verksamheten riktar sig i första hand till barnen och utformas i nära samarbete med de vuxna besökarna. Aktiviteter, planering och utformande av verksamheten utgår från besökarnas behov och närområdets karaktär.

Programmet för öppen förskola syftar till att säkerställa en jämn kvalitet och en god uppföljning av öppen förskola i Stockholms stad. Öppen förskola är en viktig mötesplats i syfte att uppmuntra och motivera till inskrivning i förskola och därmed påbörja barnets utbildning i skolväsendet. I programmet beskrivs även arbetet med hur öppen förskola ska bidra till etablering i svenska samhället och stärka integrationen för utrikesfödda föräldrar och deras barn.

Introduktionsförskola är en verksamhet med riktade insatser för språkutvecklande arbete, ökad inskrivning i förskola, föräldraskapsstödande aktiviteter samt att stärka kvinnors etablering på arbetsmarknaden. I de stadsdelar där behov finns, av både varaktig och mer tillfällig karaktär, ska introduktionsförskolans arbetssätt vara en självklar del av verksamheten. Program för öppen förskola inkluderar även introduktionsförskola.

Program för öppen förskola

Innehållsförteckning

Program för öppen förskola	1
Sammanfattning	3
Inledning.....	5
Bakgrund.....	6
Vilka omfattas av programmet?	7
Öppen förskolas uppdrag	7
<i>Introduktionsförskola</i>	<i>8</i>
Målområden	9
<i>Tillgängliga verksamheter med generösa öppettider.....</i>	<i>9</i>
<i>Attraktiva mötesplatser med aktiviteter av god kvalitet.....</i>	<i>9</i>
<i>Välutbildad personal med relevant kompetens.....</i>	<i>10</i>
<i>Aktiv samverkan med centrala aktörer</i>	<i>10</i>
<i>Uppföljning och utvärdering för fortsatt utveckling.....</i>	<i>12</i>
Barnkonventionen och Agenda 2030 för hållbar utveckling	12
Om du vill veta mer - tips på stödmaterial och fördjupad läsning.....	14

Inledning

“Stockholms stad – med alla sina verksamheter- ska tillhandahålla service och tjänster som är relevanta och av hög kvalitet för såväl dagens som morgondagens stockholmare”¹

Öppen förskola är en viktig mötesplats för familjer som är hemma med barn som ännu inte börjat förskola. Det är en plats som möjliggör möten med andra stockholmare och med närsamhället. Öppen förskola ska bidra till att på olika sätt förbereda både barn och föräldrar för ett aktivt liv efter föräldraledighet där förskola, studier eller arbete är en självklar del av vardagen.

Att besöka öppen förskola är frivilligt, var och en bestämmer hur ofta, hur länge de vill stanna och även vilken öppen förskola de vill besöka. På så sätt möjliggörs möten mellan besökare i olika delar av Stockholm. Genom aktiviteter som planeras utifrån besökares önskemål och behov ska öppen förskola vara en plats som är attraktiv för föräldralediga att besöka.

Programmet beskriver arbetet med att erbjuda pedagogiskt planerade aktiviteter för de barn som inte är inskrivna i någon annan pedagogisk verksamhet. I programmet beskrivs också bland annat föräldraskapsstödande aktiviteter och hälsofrämjande insatser.

Introduktionsförskola är en verksamhet med riktade insatser för språkutvecklande arbete, ökad inskrivning i förskola, föräldraskapsstödande aktiviteter samt att stärka kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Barn och föräldrar eller andra medföljande vuxna deltar tillsammans i de aktiviteter som erbjuds.

Barn och medföljande vuxen deltar alltid tillsammans i de aktiviteter som erbjuds, det gäller såväl aktiviteter på öppen förskola som på introduktionsförskola.

Programmet har tagits fram i samverkan med samtliga stadsdelsförvaltningar. Underlag från enkäter, samtal, diskussioner och synpunkter har varit betydelsefulla och vägledande för innehållet.

¹ Stockholms stads Kvalitetsprogram, s. 7

Program för öppen förskola

Bakgrund

1968–1975 - i barnstugeutredningen som gjordes 1968–1975 framkom att det behövdes mer förebyggande arbete för barnfamiljer och kommunen fick ansvar för uppsökande arbete i syfte att nå de barnfamiljer som stod utanför barnomsorgen. *Lekrådgivning* startades och är föregångare till det som idag är *Öppen förskola*. Lekrådgivningen skulle ske i samarbete med barnavårdscentralen och hade i syfte att informera om lek och lekmateriel samt att erbjuda social och medicinsk information. Verksamheten utvecklades till en mötesplats för hemmavarande föräldrar.

1980–90-talet - etableringen av öppen förskola ökade med hjälp av statsbidrag. I början på 90-talet fanns ca 1600 öppna förskolor runt om i Sverige. I slutet på 90-talet togs statsbidraget bort och 1999 fanns ca 900 öppna förskolor kvar.

1998 - ansvaret för förskolan övergick från socialdepartementet till utbildningsdepartementet. Skolverket blev ansvarig myndighet och är så fortfarande och verksamheten regleras av bestämmelser i skollagen. Förskolan fick också sin första läroplan 1998 (Lpfö 98), den omfattar dock inte öppen förskola men har en vägledande funktion.

2000 - på uppdrag av regeringen togs *Allmänna råd för öppen förskola* fram.

2010 - i samband med nya skollagen 2010 togs de *Allmänna råden för öppen förskola* bort. Öppen förskola omfattas fortfarande av skollagen och är del av det som beskrivs som *annan pedagogisk verksamhet*² och förskolans läroplan är fortsatt ett vägledande dokument.

2018–2020 – Sveriges kommuner och regioner (SKR) och regeringen arbetade med överenskommelsen "*Öppen förskola för språk och integration*". Målet med överenskommelsen var att undersöka och beskriva vilken roll öppen förskola kan ha när det gäller att stödja utrikesfödda kvinnors etablering i samhällslivet samt öka deltagandet i förskolan för barn med utrikesfödda föräldrar.

2023 – 2025 - pågående projekt mellan SKR och öppen förskola i 16 kommuner runt om i landet i syfte att främja utrikesfödda kvinnors etablering. Stockholm deltar genom arbetsmarknadsnämnden i samverkan med två stadsdelsnämnder.

² Skollagen 25 kap, 3§

Det finns inga nationella styrdokument för öppen förskola. Läroplan för förskolan (Lpfö 98) har en vägledande funktion tillsammans med lokalt framtagna dokument i kommuner. I Stockholm tas nu Program för öppen förskola fram.

Vilka omfattas av programmet?

Programmet anger hur stadsdelsnämnder ska bedriva och utveckla en likvärdig öppen förskola med god kvalitet, i samarbete med nämnder och andra aktörer. Programmet kan också utgöra ett stöd för öppen förskola som bedrivs i fristående regi.

Program för öppen förskola har även en vägledande funktion i samarbetet andra centrala aktörer som till exempel barnavårdscentral, socialtjänst och vuxenutbildning.

Stadsdelsnämnderna ansvarar för driften av öppen förskola i kommunal regi, såväl för organisatorisk tillhörighet, bemanning som för hyresavtal och lokaler.

Öppen förskolas uppdrag

I skollagen (25 kap, 3§) står;

”En kommun får anordna öppen förskola som komplement till förskola och pedagogisk omsorg.

Den öppna förskolan ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de till barnen medföljande vuxna samtidigt som de vuxna ges möjlighet till social gemenskap.”

Öppen förskola är en mötesplats för familjer. Barn, från nyfödd till start i förskoleklass, som inte i är inskriven i förskola eller annan pedagogisk omsorg är välkomna tillsammans med förälder eller annan vuxen.

För barnen är det en plats att möta andra barn i samma ålder, delta i gruppaktiviteter och utvecklas i en pedagogiskt planerad miljö som bjuder in till lek och gemenskap. Föräldrar får möjlighet att träffa andra föräldrar och vuxna samt möjlighet att få stöd i sin föräldraroll. Det är en viktig plats som bland annat ska bidra till barns och medföljande vuxnas välmående, stöd i föräldraskap och till att stärka integrationen för utrikesfödda föräldrar och deras barn. Öppen förskola är även en viktig mötesplats i syfte att uppmuntra och motivera till inskrivning i förskola och därmed påbörja barnets utbildning i skolväsendet.

Medarbetare på öppen förskola möter ibland barn och medföljande vuxna som är i behov av ytterligare stöd, från andra aktörer, utöver

Program för öppen förskola

de insatser som öppna förskolan tillhandahåller med samverkansparter. Hänvisning ska då göras till insatser där ytterligare stöd kan ges. Medarbetare inom öppna förskolan omfattas av anmälningsskyldigheten och ska anmäla oro vid misstanke eller kännedom om barn som far illa.

Introduktionsförskola

Introduktionsförskola är en del av öppen förskolas verksamhet med särskilt fokus på språkstödjande aktiviteter för barn och föräldrar tillsammans, aktiviteter för föräldraskapsstöd samt insatser för inskrivning i förskola. Introduktionsförskolans verksamhet ska stärka utrikesfödda föräldrars möjlighet till etablering i samhället och bidra till ett gott förtroende för staden.

Aktiviteter och insatser riktade till föräldrar syftar till att skapa förutsättningar för studier eller arbete efter avslutad föräldraledighet. Introduktionsförskolor kan i samverkan med exempelvis arbetsmarknadsnämndens jobbtorg erbjuda samtal med studie och yrkesvägledare eller jobbcoacher. På så sätt kan föräldralediga ställa frågor om jobb och studier.

Introduktionsförskola innebär att, på särskilda tider under veckan, erbjuda undervisning och aktiviteter som syftar till att stärka integration i samhället. Inom dessa aktiviteter deltar både medföljande vuxen och barn. Introduktionsförskolans språkstödjande aktiviteter anordnas i olika former, bland annat i samarbete med Vuxenutbildning Stockholm.

I syfte att främja integration, motverka ohälsa och ge viktig samhällsinformation ska introduktionsförskolan vara en mötesplats för att underlätta kontakten mellan föräldrar och andra aktörer som till exempel socialtjänstens familjerådgivning och föräldrarådgivning.

Introduktionsförskolans aktiviteter syftar till att barn och föräldrar även väljer att delta i öppen förskolas verksamhet vilket i sin tur främjar inskrivning i förskola. Tillsammans ska introduktionsförskola och öppen förskola skapa förutsättningar och förbereda för en trygg övergång till förskola.

I de stadsdelar där behov finns, av både varaktig och mer tillfällig karaktär, ska introduktionsförskolans riktade arbetssätt vara en självklar del av verksamheten. Uppsökande verksamhet med lokala insatser i syfte att uppmärksamma och nå målgruppen är en central del av introduktionsförskolans uppdrag.

Målområden

Program för öppen förskolan omfattar följande målområden;

- Tillgängliga verksamheter med generösa öppettider
- Attraktiva mötesplatser med aktiviteter av god kvalitet
- Välutbildad personal med relevant kompetens
- Aktiv samverkan med centrala aktörer
- Uppföljning och utvärdering för fortsatt utveckling

Tillgängliga verksamheter med generösa öppettider

Öppen förskola ska vara tillgänglig för besökare med barn som inte är inskrivna i annan pedagogisk verksamhet, från nyfödd till start i förskoleklass.

Öppna förskolan ska ha ett naturligt inslag av utomhusaktiviteter där barn och deras föräldrar uppmuntras till lek och rörelse som gynnar både hälsa och välbefinnande. Det är därför till fördel att öppen förskola har tillgång till utegård, park eller närliggande grönområde.

På öppen förskola ska barnen och deras medföljande vuxen möta en pedagogisk och inkluderande miljö. Det ska vara en tillgänglig miljö som stimulerar och uppmuntrar utveckling, lek och lärande samt bidrar till självständighet hos barnen. Det ska finnas tillgång till material som barnen senare möter på förskolan, till exempel skapande material, böcker, bygg-och konstruktionsmaterial. Material som lockar till lek och lärande hos både barn och medföljande vuxen.

Öppen förskolas placering i stadsdelen, såväl antal som dess öppettider ska vara anpassade och generösa utifrån efterfrågan, behov och närområdets förutsättningar. Lokaliseringen av öppna förskolor görs med fördel utifrån att familjer med olika bakgrund och från olika bostadsområden kan mötas i verksamheten.

Attraktiva mötesplatser med aktiviteter av god kvalitet

För barn – aktiviteter som stödjer utveckling och lärande samt bidrar till självständighet. Aktiviteter som återkommer över tid för inläring genom igenkänning och upprepning. Verksamheten ska ge barnen upplevelser och väcka nyfikenhet med hjälp av material som presenteras på ett lockande och tillgängligt sätt.

För föräldrar – aktiviteter som återkommer kontinuerligt och presenteras tydligt på öppen förskolas tillgängliga kanaler. På öppen

Program för öppen förskola

förskola ska finnas tillgång till samhällsinformation avsedd för målgrupperna. Öppen förskola ska ordna informationstillfällen och träffar med olika samverkansaktörer i form av till exempel mingel, tematräff eller föreläsning. Öppen förskola kan också bidra till att möjliggöra för föräldrar att skapa egna informella nätverk.

För alla – aktiviteter som ger språkglädje, skapar nyfikenhet, lust och vilja att kommunicera. Sång, berättande, litteratur, lek och samtal är exempel på innehåll som barn och föräldrar får möjlighet att uppleva tillsammans.

Välutbildad personal med relevant kompetens

Öppen förskola är en verksamhet som vänder sig till både barn och föräldrar där förskollärare och barnskötare utgör grundbemanningen. Utifrån verksamhetens mångfacetterade uppdrag ska medarbetarna ha relevant kompetens och kompetensutveckling ske kontinuerligt för att möta verksamhetens och målgruppernas behov.

Exempel på kompletterande kompetens hos medarbetare i verksamheten är;

- att kunna leda föräldraskapsstödjande utbildningar
- att ha utbildning i flerspråkighet
- kunskap i samtalsmetodik

Öppen förskola ska även ha god tillgång till och samverka med professioner som riktar sig till vuxna, till exempel föräldrarådgivare, familjerådgivare, studie- och yrkesvägledare och barnmorskor. Bemanningen ska vara tillräcklig för att kunna möta den efterfrågan som finns på verksamheten och erbjuda de öppettider som motsvarar det lokala behovet. Det ska finnas tid för planering, genomförande och uppföljning av innehåll och aktiviteter.

Aktiv samverkan med centrala aktörer

Öppen förskola är en mötesplats som ska erbjuda;

- att de yngsta barnen får möjlighet att delta i en pedagogisk verksamhet som förbereder dem för förskolestart
- insatser för inskrivning i förskola
- ökade språkkunskaper i svenska språket för utrikesfödda föräldrar vilket gynnar etablering i samhälls- och arbetslivet.

- möjlighet att delta i aktiviteter som stärker hälsa, självständighet och makt över sin egen livssituation

Uppsökande verksamhet är en del av öppen förskolas uppdrag med syfte att nå ut till fler personer i målgruppen. Det sker både genom öppna förskolans medarbetare och i samarbete med andra resurser i stadsdelarna, såsom samhällslotsar och stadsdelsmammor.

För att främja utbyte av erfarenheter och ökad likvärdighet ska ledningen för öppen förskola och medarbetare delta i relevanta nätverk, både lokalt och stadsövergripande.

Samarbete och samverkan är därför av stor vikt så att verksamheten organiseras på ett hållbart sätt i ett långsiktigt perspektiv. Exempel på sätt att forma en organisation av samverkansparter är genom att ingå i familjecentraler, ett formaliserat samverkansavtal mellan mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och socialtjänst.

Följande aktörer är exempel på centrala samarbetspartners;

- *Barnmorskemottagning (BMM) och barnavårdscentral (BVC)* – för att lotsa vidare familjer till respektive verksamhet och tillsammans främja föräldrars och barns psykiska och fysiska välmående.
- *Förskolor* i närområdet – för att främja inskrivning av barnen i förskola efter föräldraledighet
- *Parklekar* – för ett effektivt nyttjande av resurser och säkerställande av verksamheternas respektive behov kopplade till personalresurser, lokaler och parkmark.
- *Vuxenutbildning* – för att bidra med utbildning i svenska språket genom *SFI för föräldralediga*.
- *Socialtjänst, exempelvis föräldrarådgivning och familjerådgivning* – för att, när behov finns, ge stöd i föräldrarollen och för att motverka ohälsa, bryta isolering och utanförskap.
- *Studie- och yrkesvägledare* – för att informera om utbildningar, arbetsliv och arbetsmarknad, och vägleder inför studie- och yrkesvalssituationer vilket kan inspirera till studier eller arbete efter avslutad föräldraledighet
- *Samhällsvägledare* - för att ge vägledning till nyanlända i samhällsfrågor.
- *Kulturskolan, bibliotek och studieförbund* – för att erbjuda professionella och roliga aktiviteter och ger tillgång till fler språkstödjande mötesplatser med möjlighet att hitta och skapa egna sociala nätverk.

Program för öppen förskola

Uppföljning och utvärdering för fortsatt utveckling

Programmet för öppen förskola ska ligga till grund för Stockholms stads stadsdelsnämnders planering av öppen förskola och introduktionsförskola i de stadsdelsnämndsområden där det behövs. Planering, genomförande, uppföljning och utvärdering av programmet ska ske löpande inom ramen för stadens ordinarie systematiska kvalitetsarbete. Uppföljning av besökares upplevelse av verksamheten kan exempelvis göras via enkäter, samtal och intervjuer. Uppföljning bör även göras av verksamhetens samverkan och dess förutsättningar, i syfte att stärka och utveckla där behovet finns.

På stadsdelsnämndsövergripande nivå bör exempelvis följande områden följas upp i det systematiska kvalitetsarbetet;

- Antal besökare på öppen förskola per dag
- Antal besök per planerad aktivitet
- Utbudet av målgruppsanpassade aktiviteter, till exempel grupper för unga föräldrar, pappagrupper med fler
- Aktiviteter som erbjuds inom ramen för introduktionsförskola
- Aktiviteter som erbjuds i samverkan med samarbetspartners
- Antal deltagare i aktiviteter inom ramen för introduktionsförskola
- Vilken effekt har introduktionsförskolans aktiviteter för inskrivningsgrad i förskolan
- I vilken utsträckning fortsätter föräldrar med studier eller arbete efter deltagande i introduktionsförskolans aktiviteter
- Hur samverkan med aktuella samverkanspartners fungerar

I respektive stadsdelsnämndsområde kan lokalt riktade och kompletterande uppföljningsmetoder behövas i syfte att stärka och följa upp programmets målområden.

Barnkonventionen och Agenda 2030 för hållbar utveckling

Barnkonventionen och Agenda 2030 för hållbar utveckling är två internationella, centrala styrdokument med fokus på en rättvis och hållbar värld där utbildning och hälsa är centralt. Program för öppen förskola bidrar till detta arbete på flera sätt.

Barnkonventionen genom särskilt fokus på bland annat;

Artikel 26 – Barn har rätt till social trygghet samt till statligt stöd, ifall föräldrar eller annan vårdnadshavare saknar tillräckliga resurser.

Öppen förskola ska i samarbete och samverkan med andra aktörer verka för att barn och medföljande vuxna får det stöd som behövs för att komma i kontakt med till exempel barnavårdscentral, folktandvård och socialtjänst.

Artikel 31 – Barn har rätt till lek, vila och fritid

På öppen förskola ges utrymme för barn och medföljande vuxen att ha tid tillsammans där andra ”måsten” inte stör. På öppen förskola är samspel och lek i fokus. Det finns också möjlighet att värma mat och en stund med lugn och ro med hjälp av till exempel barnböcker och sagoberättande.

Agenda 2030 för hållbar utveckling³ genom särskilt fokus på;

Mål 3 - Hälsa och välbefinnande

Öppen förskola erbjuder möten och samtal med föräldrar med barn i samma åldrar samt med utbildad personal inom pedagogik och socialt arbete. De kompetenser som arbetar på eller i samarbete med öppen förskola främjar hälsa och välbefinnande för föräldrar och barn, där stöd behövs och för grupper där isolering och utanförskap annars kan få negativa effekter för både vuxna och barn.

Mål 4 – God utbildning för alla

Öppen förskolas verksamhet verkar för att fler barn börjar i förskola vilket bidrar till tidig kunskapsinhämtning, en bra bas för grundskolan och på sikt likvärdiga möjligheter till fortsatta studier och arbete.

Mål 5 - Jämställdhet

Öppna förskolan bidrar till ökad jämställdhet och stadens arbete med integration, där vissa aktiviteter särskilt riktar sig till utrikesfödda kvinnor i syfte gynna etablering i samhälls- och arbetslivet. Introduktionsförskola är ett riktat arbetssätt som särskilt sätter fokus på språkstudier och aktiviteter som fokuserar på just de delarna.

³ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030>

Program för öppen förskola

Om du vill veta mer - tips på stödmaterial och fördjupad läsning

- *Verktygslådan* - tips och inspiration för språk och integration i öppen förskola (Sveriges Kommuner och Regioner)
- *För mig och mitt barn* - Sveriges Kommuner och Regioner
- *Öppen förskola öppnar många dörrar* - Sveriges Kommuner och Regioner
- *Öppen förskola - tillsammans för jobb och integration* (Sveriges Kommuner och Regioner)
- *Föreningen för familjecentralers främjande*
<https://familjecentraler.se>